

OBRES A L'ESGLÉSIA DEL CONVENT DE SANT BARTOMEU L'ANY 1738

per *Maria Garganté Llanes*

L'església actual del convent de Sant Bartomeu és, probablement, un dels espais de tot el conjunt que desperta menys interès en el visitant, que queda notablement més impressionat per la riquesa del claustre gran, l'elegància de l'escala o l'exquisidesa d'alguns detalls com la classicitat del perfil del fundador en les claus de volta de la sala capitular o el gòtic florit de l'armari de l'orfebreria. L'església, en canvi, se'ns presenta avui com un espai un xic desangelat, amb el desencant de saber que fou en gran part reconstruïda després de la guerra civil i, a la vegada, desproveïda de la seva joia més preuada: el sepulcre de Ramon de Cardona, avui a l'església parroquial.¹

Aquestes impressions o sensacions també són fruit, moltes vegades, d'una poc sana tendència al "retorn a la puresa", en forma d'una nostàlgia perenne del pressuposat esplendor de tot allò originari, sense tenir en compte que una obra arquitectònica no és un objecte artístic immutable, sinó que es tracta bàsicament d'un espai que ha de tenir una funció determinada, i les seves condicions no tenen perquè satisfer de la mateixa manera les diverses generacions que l'utilitzen. En aquest context, hem de tenir en compte la incidència de la història i de la societat en aquestes construccions, que en ocasions havien de ser reformades per motius de vital importància, com les reparacions necessàries a causa de la vellúria, les malvestats provocades per vicissituds que anaven des dels terratrèmols als conflictes bèl·lics, les exigències demogràfiques o de noves devocions, que precisaven l'erecció de noves capelles. Al convent de Bellpuig, contràriament al que s'havia

1. Cal assenyalar que el trasllat del sepulcre del fundador a la parroquial, efectuat entre 1841 i 1842, va evitar la seva més que segura destrucció, ja que uns deu anys més tard es va ensorrar tota la volta de l'església.

afirmat i cregut fins ara, la volta de l'església del convent que va ensorrar-se entre 1850 i 1855 no era pas la volta primigènia del segle XVI, sinó que es tractava d'una obra desconeguda, inadvertida, que en el moment de caure tenia poc més de cent anys i que esdevé el motiu del present article.²

Desconeixem exactament, doncs, quin devia ser el factor determinant per a la decisió d'emprendre a l'església del convent de Sant Bartomeu diverses obres d'envergadura l'any 1738, promogudes per la confraria franciscana del Cordó de Sant Antoni. El 20 d'abril es signà el contracte³ entre Isidre Fogassot, síndic del convent de Sant Bartomeu de Bellpuig i administrador de la confraria del Cordó, i Jaume i Mateu Rozet, mestres de cases d'Arbeca.⁴ Les obres havien de consistir bàsicament en la total renovació de la teulada i la volta, amb la consegüent substitució de la volta de creueria gòtica per la volta de canó amb llunetes.⁵

Una font importantíssima per conèixer les diferents etapes constructives del convent de Sant Bartomeu i altres obres subsidiàries que s'hi duen a terme és l'anomenat *Llibre Ver* del convent, conservat a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega, però que avui podem conèixer més fàcilment gràcies a l'edició crítica que en va fer Joan Yeguas, publicada l'any 2003 dins la col·lecció *Ardèvol* del mateix arxiu de Tàrrrega.⁶ De la mateixa manera, a través de les notícies contingudes al *Llibre Ver*, Yeguas ha pogut treure a la llum alguns aspectes de la construcció del cenobi al segle XVI que fins ara havien romàs inèdits, i clarificar-ne d'altres que fins avui eren confusos, mancats d'un estudi rigorós i precís.⁷

2. La precarietat d'una obra relativament recent ens permet apuntar el fet que són moltes les obres del segle XVIII que han precisat una intervenció urgent en la seva estructura a causa del perill de ruïna –església del Palau d'Anglesola–, de la mateixa manera que també són moltes les voltes d'aquesta època que han caigut –capella de Sant Roc, a Sant Martí de Maldà. La causa la podríem trobar en diversos aspectes, que anirien des de la mala qualitat dels materials utilitzats –efecte en ocasions derivat de la subcontractació o dels baixos preus atorgats en les subhastes o imposats pels sisenaments de les obres. D'altra banda, podríem posar en dubte la competència d'artífex formats exclusivament a peu d'obra, que construïen sense una direcció tècnica més qualificada?

3. AHCC: FN Bellpuig. Rafael Soler (1738) fols. 159r-162r.

4. No tenim cap més referència sobre els mestres de cases arbequins Jaume i Mateu Rozet, probablement pare i fill, que es feren càrrec de les obres. Únicament el cognom Rozet o Roset el trobem relacionat amb constructors ja a finals del segle XVIII, quan el mestre de cases de Bràfim (Alt Camp) Magí Rabadà contracta l'obra de l'església parroquial del Pla de Santa Maria l'any 1789 (AHT: FN Sarral. Francesc Generes, 1796) i la de l'església parroquial de la Pobra de Claramunt l'any 1796, formant companyia amb el mestre de cases de Valls Francesc Rozet (AHCI: FN Igualada. Vicenç Raurés, 1789). No cal dir, però, que la coincidència en un cognom en principi poc habitual tampoc garanteix el parentiu entre els artífex de les obres a Bellpuig i mestre de cases de Valls.

5. En aquell temps s'havia dut a terme una altra obra significativa a Bellpuig: la renovació de l'escalinata de l'església parroquial a càrrec de Joan Blancafort, mestre de cases de Bellpuig i Joan Cellerés, mestre de cases de Talamanca (AHCC: FN Bellpuig. Rafael Soler, 1728-29). Aquesta obra constituirà el precedent de la magnífica escalinata que coneixem avui dia, obrada l'any 1791 pel mestre de cases Jaume Tarragó.

6. Joan YEGUAS (a cura de), *Llibre Ver del Convent de Bellpuig*. Tàrrrega: Arxiu Històric Comarcal. Col·lecció *Ardèvol*, 6, 2003.

7. Joan YEGUAS, "Obres al convent de Bellpuig (1507-1535)" a *Urtx*, 17. Tàrrrega, 2003, 128-160.

Cal assenyalar, en canvi, que en el *Llibre Ver* no es contemplen les obres de 1738 que pretenem analitzar, i les úniques notícies destacables referents a aquest període cronològic –la dècada de 1730– fan referència a l'automutilació, el 10 d'abril de l'any 1737, del pare Bordons, que es tallà els dits per considerar que aquests eren indignes de tocar l'hòstia sagrada.⁸ De l'any 1738 no apareix cap notícia i l'any següent, el 1739, es notifica la mort al convent del bisbe de Solsona fra Josep Esteve de Noriega, que va tenir lloc el dia 5 de maig després d'emmalaltir a Golmés en el decurs d'una visita pastoral.⁹ Val a dir que aquest mateix any es devien acabar les obres, ja que el contracte firmat l'any anterior es cancel·la amb els dos mestres de cases el dia 9 de novembre.¹⁰

En canvi, sí que s'anoten al *Llibre Ver* diverses obres destinades a la conducció de l'aigua fins a la cisterna.¹¹ Així, l'any 1682 es descriu el sistema de canalització d'aigües de pluja per tal de poder omplir la cisterna del convent. De la mateixa manera, l'any 1688 es fa una descripció de les canonades d'aigua que anaven a un sortidor i a la sagristia del convent. D'altra banda, trobem que l'any 1804, al mateix convent, es fan unes obres d'excavació subterrània per tal de captar i conduir aigües. Finalment, les últimes obres documentades són de l'any 1808, quan es construeixen unes canals per aturar les goteres.¹²

Malgrat que fins avui el temple ha patit diverses modificacions, fruit bàsicament de les nombroses vicissituds que l'envoltaren, les condicions establertes a l'acte contractual ens permeten aproximar-nos al nou aspecte que hauria tingut l'església, abans de l'enderrocament de la volta a mitjan segle XIX: En una primera fase s'indica que calia fer nova la teulada de l'església i “lo tros de la teulada que buyda la aygua a la canal que dóna al claustro menor devant la porta del cor”. Així mateix, s'havia de deixar continuar l'aigua pel mateix conducte “tenint tot cuidado de aprofitar las teulas, fustas, claus, y demés manobras”. Pel que fa a l'execució de la teulada, s'especifica que damunt de les llates s'hi posés fragments de teula “per a que la argamassa no llansia a perdre las llatas”. S'havia de fer que el vessant de la

8. Joan YEGUAS (a cura de), *Llibre Ver del Convent...* (op. cit.), pàgs. 54-55. Vegeu també: Marià CARBONELL, *Convent de Sant Bartomeu de Bellpuig*. Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1994. Pàg. 31.

9. Joan YEGUAS (a cura de), *Llibre Ver del Convent...* (op. cit.), pàg. 56.

10. Agraïm a Joan Yeguas els seus aclariments respecte al significat de la cancel·lació d'un acte notarial, així com la seva inestimable ajuda pel que fa a tots aquells aspectes –i que són bastants– que nosaltres desconeixem sobre el convent.

11. Sembla que els religiosos excel·lien especialment pel que fa a les construccions de caràcter hidràulic, tal i com es posa de manifest en els plànols sobre la canalització de l'aigua a Cervera, obra del caputxí Fra Climent de Sant Agustí, conservats a l'Arxíu de la Corona d'Aragó. Un altre exemple el tenim a Torà (La Segarra) on trobem l'interessant testimoni de l'anomenat “aqueducte dels frares”, que té el seu origen l'any 1704, quan es realitza l'escriptura de la concessió de l'aigua de la Font dels Pastors feta per la Universitat de Torà als religiosos franciscans del convent de Sant Antoni de Pàdua de Torà, que construïren un aqueducte per tal de poder portar l'aigua directament al convent

12. Joan YEGUAS (a cura de), *Llibre Ver del Convent...* (op. cit.), pàgs. 47-49 i 72-75.

teulada de l'església s'avingués amb el vessant de la teulada del claustre de la cisterna o claustre major. Tota la fusta aniria a càrrec dels empresaris i el convent només facilitaria un fuster per a clavar o serrar fustes, bigues o llates.

Les condicions de la taba, però, fan especial incidència en el sistema de conducció i circulació de les aigües per la teulada, mitjançant una acurada composició de les canals i els ràfecs, que havien de ser “de tres rajolas y una teula, sens la de la canal, y dit ràfech se ha de fer per tot lo rededor de la iglesia y frontispicis per tot ahont se requerirà per la perfecció de la obra, començant des del campanar fins a finir o encontrar lo vessant que donarà al claustro major, y tot que estiga ben assentat ab argamassa y ben perfilat”. Així mateix, a la part de l'hort s'havia d'assentar una tortugada per evacuar l'aigua cap a l'hort fins els aljubs, mitjançant els canons necessaris “lo primer canó que sie colsat, fent un pilar de rejola y mitja en quadro y aparedant los canons en mig; y sobre lo últim canó immediat a la tortugada se assentarà ab argamassa una gibrella per a que rebia la aigua en cada una de las aljubas (...) y lo mateix se farà o ab la major forma possible al altre tros de vessant de iglesia de la part del claustro menor, esto és a conduhir al aygua ab canons y rech per a que saltia a dit claustro o canonada de la canal que és ya feta”. També s'havien de fer sis aljubs de pedra i argamassa amb els mateixos gruixos que les velles, d'una cana de llargada i sis pams d'alçada fins arribar al ràfec.

Pel que fa a les obertures, s'havien de fer cinc finestres, quatre a la part de l'hort i una a la part del claustre, que havien de ser fetes amb arquets de rajola, mentre cada finestra havia de tenir quatre pams d'ample per sis d'alt. Una altra obertura de dos pams s'havia de practicar al frontis, amb la funció de ventilació entre la teulada i la volta; i a la part del darrere s'havia de deixar una obertura o “portal” per accedir a aquest espai intermedi entre la teulada i la volta. Totes les parets afectades per les obres s'havien d'arrebossar amb argamassa i se'ls havia de donar “una lletada de cals a lo fresco”.

La segona part de les obres consistia a fer nova tota la volta del temple –nau i presbiteri–, havent de desfer prèviament la vella. Cal assenyalar la precaució que s'adverteix respecte al sepulcre de Ramon de Cardona “tenint també obligació de tapan ab fusta o ab lo que sia necessari la sepultura major, per a que no rebia ningun dany”, fet que denota si més no una certa consciència del valor d'aquesta obra unida al respecte per tractar-se del sepulcre del fundador del convent.

El contracte contempla l'execució de dues petxines als angles del presbiteri, sense que faci referència, però, a la petxina o venera que habitualment culminava l'indret de la capçalera, donant un efecte de concavitat que recordava d'alguna manera els absis romànics.

Cal assenyalar, independentment que aquestes obres es duguessin o no a terme, que la renovació de la volta esdevé una intervenció força comuna durant

el segle XVIII i consistia, com havia de ser a Bellpuig, en la substitució de la primitiva volta de canó romànica o gòtica, segons el cas, per una nova volta de canó amb llunetes. Aquesta es podia fer completament de nou o bé es podia intervenir sobre la mateixa volta romànica, enguixant-la i formant-hi les llunetes corresponents.¹³ De la mateixa època de les obres a Bellpuig, tenim documentada la construcció d'una nova volta al convent de sant Pere Màrtir de Cervera l'any 1732, especificant que aquesta s'havia de fer amb dos gruixos de rajola, terraguixar-la, emblanquinar-la i formar-hi les corresponents llunetes.¹⁴

Segons el contracte de Bellpuig, la formació de la volta s'havia de fer “prenent lo radio la meitat del diàmetre o amplaria de la iglesia”. Mentrestant, a la part convexa de les voltes s'hi estenia una capa de morter de guix, per damunt de la qual s'hi podien construir unes faixes perpendiculars per donar més consistència, mentre per la part de sota les voltes s'enguixaven, sempre remarcant els vius de les llunetes i les altres arestes previstes tant a les voltes com a les columnes i pilastres.

Sobre els ordres arquitectònics que se seguien més o menys en la decoració interior, trobem força varietat: des dels ordres toscà i pseudo-dòric, que se segueixen a les esglésies més primerenques (fins als volts de 1760) com és el cas de les esglésies de les Oluges o Tarroja (ambdues a la Segarra), fins al jònic de Puigverd d'Agramunt i el corinti i compost usats indistintament a les esglésies més tardanes, com és el cas de les esglésies de Maldà, el Palau d'Anglesola o Guissona. Al convent de Bellpuig, el contracte explicita que l'empresari ha de fer “una cornisa ab dentellons, ab fris, arquitrau y capitell de la orde dòrica, y sota lo capitell una cartela o voluta per a que descansia lo capitell, per a no poder baixar la pilastra abaix del piso de la iglesia, subjectant-se tant lo relleu de la demostració del arch, com lo ressalt de la cornisa y capitell a la amplària y relleu de la proporció del diàmetre de la dita iglesia”.

El presbiteri havia de quedar més elevat que el de la nau, per la qual cosa per accedir-hi calia fer de banda a banda dues o tres grades motllurades –bocell i filet– que no excedeixin d'un pam i quart d'alçada. Al contracte s'especifica que les grades havien de formar una figura oval, mentre el paviment havia de ser de cairons “fent al mitg dos línia de cairons rectas y tot lo demés pavimentat a cartabó”.

Pel que fa a la utilització del color als interiors setcentistes, podem dir que era freqüent que el color blanc dels murs i les voltes contrastés amb el gris de les

13. Aquesta última solució és la que trobem a la volta de l'església del castell de Ribelles, ja a començaments del segle XIX.

14. AHCC: FN Cervera. Ambrós Copons Fita (1732).

pilastres i arcs, tot creant d'aquesta manera la bicromia que trobem als interiors del Renaixement italià –a la capella Pazzi, per exemple– i que penetren a casa nostra a finals del cinc-cents, mentre no era infreqüent que els capitells anessin daurats. D'altra banda, a les obres abans esmentades del convent dominic de Cervera, s'especifica que tots els arcs i les claus de les capelles s'havien de pintar de color blau “ab sas líneas blancas de divisió de pedras” i també amb color blau s'havien de resseguir les llunetes, tal i com sembla que ja eren les del presbiteri.¹⁵ Per contra, al convent de Bellpuig, a part d'insistir en el fet de blanquejar amb guix tot l'interior de l'església, s'especifica que “la demostració dels archs, ha de ser de terra negra, ab los perfils blanchs. Y las arestas de les llunetes de la nau, junt ab las del presbiteri y circunferència de las llunetas, si ha de fer una faixa de terra negra de quatre dits de amplària ab un perfil de fum de estampa per la vora de dites faixes”.¹⁶

Aquesta predilecció pels enguixats és deguda a diversos factors: des de la urgència d'abaratir costos –la pedra picada era considerablement més cara que el paredat comú arrebossat–, fins a un cert afany purista que intentava emmascarar obres d'estils anteriors.¹⁷ Aquesta tendència afectà nombrosos temples, des de parròquies menors com la d'Oliola (Noguera), on s'arribà a obrir un cimbori en l'antiga volta romànica, fins a alguns de força entitat, com és el cas de l'antiga església mercedària de Santa Maria de Bell-lloc, a Santa Coloma de Queralt, descrita per Cayetano Barraquer: “*La Bóveda del Presbiterio remata en una concha grande de que salen cornisas iguales desde el prebiterio a la capilla nueva, y uno, y otro está concluido a la última perfección; también se ha bloqueado la bóveda de la iglesia que corresponde al crusero, en cuya clave se ha puesto un florón de escultura de seis palmos y estufado con el nombre santo de María*”.¹⁸ Barraquer confirma que l'església del convent “*intentóse modernizar quanto se pudiese, añadiéndole una moderna cornisa*” i segueix “*...Por suerte escasearon sin duda los recursos, y así quedó en su antigua forma una parte del interior, bastante notable para poder imaginar el hermoso efecto que produciría el antiguo conjunto románico, antes de la restauración*”.¹⁹

De la mateixa manera, l'obra més important que es va dur a terme a la catedral de la Seu d'Urgell i que tingué lloc l'any 1766, sota l'episcopat de Francisco

15. Aquest fet relaciona la utilització del color en l'arquitectura religiosa d'època moderna amb determinada pintura romànica –els frontals d'altar pintats com a precària substitució i imitació dels realitzats amb metalls preciosos. Així, si la façana no podia construir-se amb carreus ben escairats treballats al fi, aquests es podien pintar sobre l'arrebossat i si els arcs s'havien de fer de guix i de maó, una àmplia franja de color en remarcava les pedres.

16. El “fum d'estampa” fa referència a les polvores obtingudes del fum de la pega grega, de color negre blavós, usat en impremta, pintura i tintoreria.

17. Josep Ramon TRIADÓ, “Arquitectura religiosa moderna” a *Art de Catalunya*, vol 5. Barcelona: L'Isard, 1999, 110.

18. Joan SEGURA, *Història de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma: Ajuntament, 1984, 417-420.

19. Cayetano BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: 1906 vol. 2, 144.

Fernández de Xàtiva (1763-71) va consistir a enguixar el presbiteri, el cimbori i el transsepte,²⁰ sota la direcció del mestre de cases Antoni Ginot, al qual l'any següent se li va encomanar enguixar la resta del temple cap a la nau.²¹ L'obra va costar mil tres-cents lliures i es va fer una despesa de cinquanta tones de guix, per tal de transformar una catedral íntegrament romànica en un interior classicista, mantenint l'estructura arquitectònica però afegint nous elements decoratius, com els pilars adossats amb capitells compostos, coronats per un gran entaulament que recorria la nau i el transsepte, mentre els arcs de comunicació amb les naus eren coberts per sòbries motllures.²²

Fins i tot la basílica del monestir de Ripoll va sucumbir a la "tirania" del guix, quan entre els anys 1826 i 1830, segons Junyent, basílica "passà a ésser una víctima mortal de les teories neoclàssiques". Un cop restituïda la comunitat després de la guerra del Francès, aquesta s'hagué d'enfrontar amb el problema de l'amenaça de ruïna del temple, davant la qual era necessària una intervenció urgent. Fou llavors quan l'abat Francesc Portella l'encarregà a l'arquitecte vigatà Josep Morató –podia tractar-se del fill del Josep Morató i Codina–, el qual –segons Junyent– "sense cap escrúpol reduí únicament a tres les antigues cinc naus que formaven el pla del temple, mitjançant la supressió de les dues fileres alternes de pilastres, columnes que dividien les naus col·laterals entre elles i amb la finalitat d'obtenir una sola nau per banda flanquejada per capelles. L'interior fou arrebossat amb aplicacions de guix, segons els motlles neoclàssics; es sacrificaren els retaules antics per acomodar els nous a l'aspecte adquirit per l'església".²³

Finalment, al convent de Bellpuig el contracte encara contempla la realització de més obres addicionals, que modificarien bàsicament l'alçat dels murs amb l'obertura d'una nova capella situada a l'indret de la porta que donava al claustre i que s'havia de fer simètrica amb les altres. També s'havia de fer un envà a l'entrada de la capella de sant Francesc, deixant al mig un portal per accedir-hi i que correspongués amb la porta del presbiteri que donava al claustre. Finalment,

20 ACS: Actes del Capítol (27 de juny de 1766): "Fuit resolutum ques blanqueo ab guix lo crusero, mitja taronja y presbiteri de Nostra Santa Iglesia y ques fassen dos òbols, un a la part de Sant Ermengol y altre a la part de Sant Od y que esta obra la fasia Mestre Anton Ginot, per haver-la sisenada als mestres que havien primer offert fer-la en atenció que la primera oferta era molt lesiva a Nostra Iglesia per ser de 528 lliures y la de Ginot és de 250 lliures".

21 ACS: Actes del Capítol (28 de maig de 1767): "Eadem die fuit resolutum ques blanqueji lo restant de nostra Santa Iglesia que no és blanquejada, y que se fassia en la porta de nostra santa iglesia que va al campanar una capella de Sant Just."

22 A l'Arxiu Capitular es conserven altres projectes que l'atac francès de l'any 1793 probablement va avortar. L'any 1781 es van presentar al capítol uns plànols fets per l'arquitecte Antoni Cabot, que projectaven la substitució de les tres ales romàniques restants del claustre per una obra nova d'estil classicista d'ordre corinti. Se'n conserven dos projectes més datats del 1790, obra de Jacint Sala (Maria GARGANTÉ, *L'arquitectura religiosa setecentista a la Segarra i l'Urgell* –tesi doctoral inèdita–. Universitat de Barcelona: 2003. Ps. 241-242).

23 Eduard JUNYENT, *La basílica del monestir de Santa Maria de Ripoll*. Parròquia de Santa Maria de Ripoll 1991, pàg. 59.

s'havien de fer obres menors com desfer el púlpit o bé, a l'exterior, desfer i tornar a construir el campanaret en un indret adient.

Totes aquestes obres s'havien de fer per un preu de tres-centes vuitanta-cinc lliures repartides en quatre pagues: la primera al començar l'obra, la segona a l'acabar la teulada; la tercera a l'acabar les voltes i la quarta al concloure totes les obres, contemplant-se la possibilitat d'incrementar la quantitat en cas que es realitzés alguna obra addicional, o bé de reduir-la si, per contra, les obres es simplificaven. El convent es reservava el dret de poder fer visurar l'obra sempre que volgués, sempre a càrrec seu, excepte la visura final, que anava a càrrec de les dues parts, convent i empresaris.

Ja hem comentat anteriorment que sembla que l'acte va ser cancel·lat el mes de novembre de l'any següent, que és quan es devien acabar les obres. A partir d'aquí, l'únic testimoni que tenim d'aquestes són les imatges fotogràfiques de finals del segle XIX amb la coberta ensorrada i amb la part superior del frontispici formant un frontó triangular amb una obertura de ventilació situada a l'espai intermedi entre la volta i la teulada i que s'especifica com una de les condicions al contracte de 1738 que hem analitzat.

ANNEX DOCUMENTAL

1738, abril, 20.

Contracte entre Isidro Fogassot, síndic del convent de Sant Bartomeu de Bellpuig i administrador de la confraria del Cordó, i Jaume i Mateu Rozet, mestres de cases d'Arbeca, per diverses obres en l'església i convent de Sant Bartomeu.

AHCC: FN Bellpuig. Rafael Soler (1738). Fols. 159r-162r.

In Christi Nomine Amen. De y sobre la fàbrica y demás cosas baix escritas per y entre Isidro Fogassot en la present vila de Bellpuig Bisbat de Solsona habitant, com a Síndich Apostòlich del convent de Sant Barthomeu de la horta del orde del seràfich Pare Sant Francesch de observancia, fora las murallas de dita present vila construhit, com de son sindicat consta ab unas lletras patents despachadas y firmadas per lo Molt Rnt. Pare Fr. Francisco Mas ex Definidor y Ministre Provincial de tots los frares menors de la regular observancia de Sant Francesch de Barcelona lo dia vint y sis del mes de novembre del any mil set-cents trenta y quatre ab lo sello major de son offici selladas, y per lo Rnt. P. Fr. Ignasi Boix ex – Difinidor y Secretari de Provincia refrendadas; y com a tal administrador de la confraria vulgarment dita del cordó en la iglesia de dit convent de Sant Barthomeu instituhida y fundada en dit nom de una part; y per a Matheu y Jaume Rozet mestres de casa en la vila de Arbeca Archebisbat de Tarragona habitants de part

altra, són estats fets, firmats y jurats los pactes, conveni y avinença següents:

Primerament és estat pactat y convingut entre las ditas parts que los dits Pere Matheu y Jaume Rozet mestres de cases hajan y tingan obligació de fer bé y degudament com de bons mestres se pertany en la iglesia de dit convent de Sant Bartheu totas las obras expressadas en la tabba per est effecte feta ab lo modo y forma llargament expressats en dita tabba que és del thenor següent: = Tava de las obligacions a de tenir y observar lo impressari que pendrà la obra de la iglesia del convent dels Pares de Sant Francesch de la vila de Bellpuig feta als sinch de abril de mil set-cents trenta y vuit. = Primo sapia lo impressari que dita obra empendrà a fer serà de sa obligació lo desfer la teulada de la iglesia y lo tros de la teulada que buyda la aygua a la canal que dona al claustro menor devant la porta del cor. Y se ha de deixar continuar la aygua al mateix aqüeducto tenint tot cuidado de aprofitar las teulas, fustas, claus, y demás manobras. = Item sapia també dit impressari que tindrà obligació de fer tota la teulada de dita iglesia, posant demunt de las llatas bosins de teula per a que la argamassa no llansia a perdre las llatas. Y ha de ser dita teulada de teula plena, ben perfiladas y unidas, a ús y costum de bon official; y tota la distància que té la canal sobre la paret de la part del claustro de la cisterna, se ha de fer que lo vessant de la teulada de dita iglesia se avinesquia ab lo vessant de la teulada de dita part del claustro, continuant-se tot un vessant; y a dita teulada de iglesia se ha de fer la carena ben perfilada y argamassada, y compondrer los danys que donaran a las altres teuladas. = Sapia dit impressari que de sa obligació serà lo pujar-se tota la fusta, tant cavalls, bigas, llatas y juntament baixar la fusta que no haurà menester; y per això lo convent donarà solament un fuster per a clavar o serrar, o fer lo que sia menester tocant fuster. Y juntament que tota quanta fusta carregarà dins las parets hage de ser cuberta de guix, posada y assentada a nivell, a ús y costum de bon official. = Sapia també dit impresari que ha de fer los ràfechs de tres rajolas y una teula, sens la de la canal, y dit ràfech se ha de fer per tot lo rededor de la iglesia y frontispicis per tot ahont se requerirà per la perfecció de la obra, començant des del campanar fins a finiro encontrar lo vessant que donarà al claustro major, y tot que estiga ben assentat ab argamassa y ben perfilat. Y a la teulada de dita iglesia a la part del hort se ha de asentar una tortugada que buyde la aygua al hort en esta forma. De la tortugada fins a las adjubas se han de posar los canons necessaris, asntant lo primer canó que sie colsat, fent un pilar de rejola y mitja en quadro y aparedant los canons en mig; y sobre lo últim canó immediat a la tortugada se assentarà ab argamassa una gibrella per a que rebia la aigua en cada una de las aljubas; y al mitg de cada aljubaa al de sobre, se ha de fer un rech de teulas ben assentadas ab argamassa, y per cada part de dit rech se han de posar una teulada de rejolas de pla, a fi de que tinga major rech, fent que estiga ben perfilat y llis, y del cap de la aljuba fins a las teuladas de las capellas se assentaran los canons necessaris dins lo cap de las mateixas aljubas, comensant ab un canó colsat sobre de la teulada de las capellas, fent un rench sobre

dita teulada per a que saltia al hort la aygua; y lo mateix se farà o ab la major forma possible al altre tros de vessant de iglesia de la part del claustro menor, esto és a conduhir al aygua ab canons y rech per a que saltia a dit claustro o canonada de la canal que és ya feta. = Sapia dit impressari que serà de sa obligació lo fer totas las parets y tapias des de ahont estan assentadas las vellas fins a la alsada necessària per a que la teulada de la iglesia pugua fer tot un vessant ab la teulada que dona al claustro major, y se han de fer sinch finestras, quatre a la part del hort y una a la part del claustro, que donia sobre de las ditas finestras han de estar fetas ab arquets, brancas y escaixada tot de rejola, tenint cada finestra quatre palms de amplaria y sis de alsada, y han de ser al mitg de las llunetas y de las bòvedas sobre de la cornisa, a discreció del oficial. Y las sobreditas parets han de pujar en los mateixos gruixos que tenen las vellas, menos las de la part del claustro y frontispici del detràs, que se faran de tres palms y mitg, o de la dobrària coneixerà ser necessari lo impresari, y lo frontispici del devant ha de ser de pedra y argamassa, fent –los tots dos a la alsada y mateixos vessants que portan los cavalls, y la tapia ha de ser a la valenciana, sens posar rejola per part de dins, sinó la sola crosta de argamassa; y al plom de ahont se han de assentar los cavalls se han de fer pilans de pedra y argamassa. També se han de fer sis aljubas de pedra y argamassa ab los mateixos gruixos que pujan las vellas, y ha de tenir de llargària cada aljuba una cana, y de alsada fins a sinch palms antes de arribar al ràfeh, y las parets ques faran noves se han de arrebuissar de argamassa, y que quedian ben llisas, y lo frontispici del devant sia perfilat ab perfil de relleu, fent també a dit frontispici una O de dos palms de diàmetre per a comunicar-se los ayres sobre la bòveda de la iglesia. Al frontispici del detràs se ha de deixar un portal, ab archs y brancas de rejola per a poder entrar en dita bòveda de iglesia, y totas las parets que se arrebuissaran o allisaran sels dona una lletada de cals a lo fresco. = Sapia també dit impresari que serà de sa obligació lo desfer tota la bòveda de la nau de la iglesia y presbiteri, baixant y aprofitant tota la rejola possible, tenint també obligació de tapar ab fusta o ab lo que sia necessari la sepultura major, per a que no rebia ningun dany. = Sapia dit impressari que tindrà obligació de fer totas las bòvedas de la nau de dita iglesia, ab sas llunetas y demostració de archs de relleu per sota, a la amplària y proporció deguda, fent ditas bòvedas de mitja circumferència, prenent lo radio la meitat del diàmetre o amplaria de la iglesia. La del presbiteri ha de ser otxavada, fent que tots los sinch costats ques poden mostrar del otxavat sigan iguals, y als dos recons de dit presbiteri se han de fer sobre la cornisa una petchina en cada recó; y los formeros del presbiteri han de ser de mitja circumferència, y totas las llunetas del presbiteri y demás bòvedas han de ser bufadas o montejadas, ab aresta viva. Y las sobreditas bòvedas, als recons ahont pujan las arestas de las llunetas, y continuar las faixas de punta a punta de lluneta. Se ha de fer també sobre la bòveda uns estribos de rejola de pla, fins als tersos en dret de cada demostració de arch, de una part, y altre y las sobreditas bòvedas y demostració de archs han de quedar arrebuissadas de

guix comú, a punt de posar lo guix blanc. = Sapia també dit impressari que tindrà obligació de adreçar totas las parets dins y fora de la iglesia, finestras y regatas de las bòvedas vellas y forjar tot lo rededor de dins la iglesia arrencament, una cornisa ab llambordas y obra cuita, y que tot lo sobredit en dit capítol, quedia apunt de posar lo guix blanc. = Sapia lo dit impressari que tindrà obligació de blanquejar de guix blanc tot lo interior de dita iglesia, junt ab las capellas y la demostració dels archs, ha de ser de terra negra, ab los perfils blancs. Y las arestas de les llunetes de la nau, junt ab las del presbiteri y circumferència de las llunetas, si ha de fer una faixa de terra negra de quatre dits de amplària ab un perfil de fum de estampa per la vora de dites faixes. = Sapia també dit impressari que serà de sa obligació lo fer una cornisa ab dentellons, ab fris, arquitrau y capitell de la orde dòrica, y sota lo capitell una cartela o voluta per a que descansialo capitell, per a no poder baixar la pilastra abaix del piso de la iglesia, subjectant-se tant lo relleu de la demostració del arch, com lo ressalt de la cornisa y capitell a la amplària y relleu de la proporció del diàmetre de la dita iglesia. = Sapia dit impresari que tindrà la obligació de pavimentar tota la nau de la iglesia fins a les grades del presbiteri de cairons, fent al mitg dos línia de cairons rectas y tot lo demás pavimentat a cartabó; y ha de arrencar totas las llosas de dita nau menos las de las sepulturas; també ha de aparedar las tres grades del presbiteri, posant de las mateixas llosas, o altres, una línia de pedra picada per la vora de la dita paret, fent que vinga a nivell al pla de dit presbiteri, y al mitg de dit presbiteri si han de fer tres grades que sigan en figura oval, tenint de llargària la primera grada de baix del presbiteri o piso divuit o vint palms y de amplària sis palms, quedant-se dos palms per estesa de cicaló, y les altres dos grades que sian ab la mateixa estesa dels dos palms per lo rededor del mitg òval que formarien les grades, ab la alsada corresponent que demana lo presbiteri. Se haurà també de fer ont és lo rextat que entra a la capella del Pare Sant Francesch un envà de rejola, dexant al mitg una portalada que corresponga a la altra porta del presbiteri que dona al claustro, y també tindrà obligació dit impresari de desfer lo púlpit, y ahont és la porta que dona al claustro fer una capella a la fondària y alsada de la del costat per fer simetria a las demás, y se paredarà la trona. = Sapia també dit impresari que serà de sa obligació lo treballar y perfeccionar totas las obras, esto es a us y costum de bon oficial, tant en fer las teuladas, com parets, rebossats dins y fora, y tot lo que sia necessari a punt de posar guix blanc; blanquejar, fer las cornisas ab tota la perfecció que demana lo art, encayronar, compondrer les grades, unir lo paviment del presbiteri ab la línia de pedra picada que se ha de posar a la vora de la paret de les grades y tota la obra sobre dita haja de ser ben acabada y perfeccionada. = Sapia dit impresari que lo convent sols se obliga donar-li tots los materials necessaris que quedaran esmerçats en dita obra dis de la clausura, y lo morter pastat tan solament de primera mà; y se li donarà també a dit impresari tres dotzenas de llibantons y la fusta que hi haurà dins lo convent que sia bona per fer vestidas, esto es lo us tan solament durant la dita obra,

quedant-se després en dit convent. Sabrà també dit impresari que anirà a son càrrech y obligació lo buscar-se tot gènere de instruments, com són peons y tot lo demás haurà de menester per a fabricar dita obra, donant-li lo convent sols un fuster per a treballar-li los cindres que haurà de menester en dita obra. = Sapia lo impresari que lo convent o Sr. Síndich se obligan donar-li la quantitat del diner que serà pactat, ab quatre pagas, esto és la primera al principi ques comensarà la obra, la segona concludida tota la teulada, la tercera concludidas las bòvedas y la quarta concludida y perfeccionada tota la obra. = Sapia també dit impresari que serà també de sa obligació lo donar fianzas a la satisfacció del Rnt. Guardià y Sr. Síndich, no sols per lo diner que se li entregará de las pagas, si que també per la assegurança de la obra fis a tant sia concludida y visurada. I en cas que per culpa de dit impresari se malograsen los materials o part de la obra, estigan ditas fianzas i impresari obligats a satisfer tots los danys a dit convent. = Sapia també dit impresari que sempre que al convent li vindrà bé podrà fer visurar dita obra, en qualsevulla estat que sia, a costas y gastos de dit convent solament, y concludida tota la obra se farà visurar a costas y despesas de totas dos parts, pagant tant lo convent com lo impresari a parts iguals los gastos de la última visura. = Sapia també dit impresari que si fos cas se oferís fer més feina de la que està pactada, lo convent queda en la obligació de satisfer a dit impresari tot lo que los experts diran o judicaran, y al contrari, que si la obra se hagués de disminuir o fos menor del que se ha pactat, dega dit impresari refer a dit convent lo que dits experts diran, y sapia dit impresari que també tindrà obligació de desfer y tornar a fer lo campanaret de la campana del segon, que és sobre del cor, posat-lo en lo lloch coneixeran serà més convenient de la teulada. = Item és estat pacta y concordat entre las ditas parts que lo dit Isidor Fogassot en dit nom de Síndich Apostòlich de dit convent de Sant Barthomeu, y com a tal administrador de dita confraria del Cordó, haja de donar y pagar com ab thenor del present capítol, donar y pagar promet a dits Pere Matheu y Jaume Rosset mestres de cases per lo treball de ells y dels manobrers de fer ditas obras ab lo modo y forma y ab los pactes expressats en la tava inserta en lo precedent capítol, la quantitat de tres-centas vuitanta sinch lliuras moneda barcelonesa ab quatre iguals pagas en la dita y preinserta tava expressadas. = Et ideo dicta partes laudantes et eprobantes, ratificates et confirmantes preincerta capitula, pacta et conventiones et omnia et singula supradicta renuntiantes (...).

(*) Les abreviatures utilitzades en aquest article són les següents: ACS (Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell), AHCC (Arxiu Històric Comarcal de Cervera), AHCI (Arxiu Històric Comarcal d'Igualada) i AHT (Arxiu Històric de Tarragona).